

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет історії, політології та національної безпеки
Кафедра політології та публічного управління

СИЛАБУС

вибіркового освітнього компоненту

МІЖДЕРЖАВНІ КОНФЛІКТИ

підготовки бакалавра

Силабус освітнього компонента «МІЖДЕРЖАВНІ КОНФЛІКТИ» підготовки бакалавра

Розробник: Байрак С. О., к. політ. н, доцент, доцент кафедри політології та публічного управління

Погоджено

Гарант освітньо-професійної програми

Пахолок В. М.

Силабус освітнього компонента затверджено на засіданні кафедри політології та публічного управління протокол № 5 від 21.11.2025 р.

Завідувач кафедри

Бусленко В. В.

I. ОПИС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика освітнього компонента
Денна форма навчання	Галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»	Вибірковий
Кількість годин/кредитів 150/5	Спеціальність 052 Політологія	Рік навчання – 4
		Семестр – 7-ий
	Лекції	
	10	
	Практичні (семінарські)	
	Освітньо-професійна програма Політологія та державне управління	20
ІНДЗ: немає	Освітній рівень Бакалавр	Самостійна робота
		110
		Консультації
		10
Мова навчання: українська		Форма контролю: залік

II. ІНФОРМАЦІЯ ПРО ВИКЛАДАЧІВ

ППП: Байрак Сергій Олександрович.

Науковий ступінь: кандидат політичних наук.

Вчене звання: доцент.

Посада: доцент кафедри політології та публічного управління.

Контактна інформація: sergiy.bairak@gmail.com.

Посилання на розклад <http://94.130.69.82/cgi-bin/timetable.cgi>.

Комунікація зі студентами: електронною поштою, на заняттях згідно розкладу, за графіком консультацій.

III. ОПИС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

1. Анотація курсу. Силабус вибіркового освітнього компонента «Міждержавні конфлікти» складено з урахуванням можливості формування індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів освіти першого (бакалаврського) рівня.

Освітній компонент «Міждержавні конфлікти» спрямований на формування у здобувачів вищої освіти системного розуміння природи, причин, динаміки та наслідків конфліктів між державами. Курс розкриває теоретичні засади дослідження міждержавних конфліктів, їх типологію, чинники виникнення, етапи розвитку та механізми врегулювання. Особлива увага приділяється аналізу сучасних збройних і незбройних конфліктів, ролі міжнародних організацій, дипломатії, міжнародного права та безпекових

інститутів у процесах попередження та врегулювання конфліктів. Розглядаються також особливості гібридних конфліктів, інформаційного протиборства та виклики глобальній і регіональній безпеці, зокрема в контексті безпеки України. У процесі навчання здобувачі набувають умінь аналізувати конфліктні ситуації, визначати інтереси сторін, оцінювати ризики та застосовувати теоретичні підходи до розуміння сучасних міжнародних конфліктів.

2. Мета і завдання освітнього компонента.

Метою освітнього компонента є формування у здобувачів вищої освіти теоретичних знань про сутність і закономірності міждержавних конфліктів та практичних навичок їх аналізу, прогнозування і розуміння механізмів попередження та врегулювання в умовах сучасних міжнародних відносин.

Основними завданнями освітнього компонента є:

- розкрити теоретико-методологічні засади дослідження міждержавних конфліктів;
- ознайомити з основними причинами, видами та етапами розвитку міждержавних конфліктів;
- дослідити роль держав, міжнародних організацій і міжнародного права у врегулюванні конфліктів;
- проаналізувати сучасні міждержавні конфлікти та їх вплив на міжнародну безпеку;
- сформулювати здатність визначати інтереси, цілі та стратегії учасників конфлікту;
- навчити застосовувати аналітичні підходи для оцінки конфліктних ситуацій і прогнозування їх розвитку;
- сформулювати розуміння ролі дипломатії, переговорів і миротворчих механізмів у врегулюванні конфліктів;
- визначити місце України в системі сучасних міжнародних конфліктів і безпекових процесів.

3. Soft skills:

- критичне мислення та здатність до аналізу конфліктних ситуацій;
- аналітичні здібності та вміння працювати з різними джерелами інформації;
- здатність логічно аргументувати та обґрунтовувати власну позицію;
- комунікативні навички та вміння вести конструктивний діалог і дискусію;
- здатність працювати в команді та брати участь у колективному аналізі проблем;
- навички ведення переговорів і пошуку компромісних рішень;
- здатність приймати обґрунтовані рішення в умовах невизначеності;
- навички публічних виступів і презентації аналітичних висновків;

- здатність до стратегічного мислення та прогнозування розвитку міжнародних процесів;
- адаптивність і готовність працювати в умовах кризових і конфліктних ситуацій.

4. Структура освітнього компонента

Назви змістових модулів і тем	Усього годин	Лекції	Практичні	Сам. роб.	Конс.	Форма контролю / бали
1	2	3	4	5	6	7
Змістовий модуль 1. Теоретичні засади демократії						
Тема 1. Поняття та сутність міждержавного конфлікту	15	2	2	10	1	ПО,ДС /10
Тема 2. Причини, стадії та функції міжнародних конфліктів	15	2	2	10	1	ПО,ДС /10
Тема 3. Фази міжнародних конфліктів	15	2	2	10	1	ПО,ДС /10
Тема 4. Війна – крайня форма розв'язання міжнародних протиріч	15	2	2	10	1	ПО,ДС /10
Тема 5. Гібридна війна: сутність, структура, форми ведення	13		2	10	1	ПО,ДС /10
Тема 6. Механізми врегулювання міждержавних конфліктів	13		2	10	1	ПО,ДС /10
Тема 7. Російсько-українська війна	15	2	2	10	1	ПО,ДС /10
Тема 8. Палестино-ізраїльський	13		2	10	1	ПО,ДС /10

конфлікт						
Тема 9. Міжнародний конфлікт у Сирії	13		2	10	1	<i>ПО,ДС /10</i>
Тема 10. Конфліктогенни й фактор сучасного світу	23		2	20	1	<i>ПО,ДС /10</i>
Разом годин/Балів	150	10	20	110	10	100 балів

ПО – поточне опитування, ДС – дискусія.

5. Тематика практичних занять	
<p>Тема 1. Поняття та сутність міждержавного конфлікту</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Основні підходи до розуміння міжнародного конфлікту. 2. Особливості дефініювання міжнародних конфліктів. 3. Структура міжнародного конфлікту як цілісної системи суб'єктно-об'єктних зв'язків. 4. Типологічна структура міжнародних конфліктів. 	2 год
<p>Тема 2. Причини, стадії та функції міжнародних конфліктів</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Причини міжнародного конфлікту. 2. Міжнародна криза, конфлікти малої інтенсивності, тероризм, громадянська війну і революція: основні характеристики . 3. Стадії розвитку міжнародного конфлікту. 4. Конструктивні та деструктивні функції міжнародних конфліктів. 	2 год
<p>Тема 3. Фази міжнародних конфліктів</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Загальна характеристика фаз міжнародного конфлікту 2. Фази наростання міжнародної напруги 3. Альтернативні варіанти розвитку міжнародної кризи 	2 год
<p>Тема 4. Війна – крайня форма розв'язання міжнародних протиріч</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Загальна характеристика війн та їх класифікація 2. Поняття воєнного стану та стану війни у державі 3. Економічна війна у сучасному світі: сутнісні характеристики 4. Особливості інформаційних війн сучасності 	2 год

<p align="center">Тема 5. Гібридна війна: сутність, структура, форми ведення</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Сутність та структура феномену гібридної війни 2. Історія виникнення гібридних війн 3. Основні компоненти гібридних війн 3. Методи та технології ведення гібридних війн 	2 год
<p align="center">Тема 6. Механізми врегулювання міждержавних конфліктів</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Шляхи вирішення конфліктів 2. Способи врегулювання міжнародних конфліктів 3. Принципи врегулювання конфліктів 4. Міжнародні механізми врегулювання міждержавних конфліктів 	2 год
<p align="center">Тема 7. Російсько-українська війна</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Історичні характеристики російсько-українського протистояння 2. Причини російсько-української війни 3. Аналіз понять іредентизму, сепаратизму і сецесії в контексті російсько-української війни 4. Методи ведення гібридної війни росії проти України 5. Роль міжнародного фактора у врегулюванні російсько-української війни 	2 год
<p align="center">Тема 8. Російсько-українська війна</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Історичні характеристики російсько-українського протистояння 2. Причини російсько-української війни 3. Аналіз понять іредентизму, сепаратизму і сецесії в контексті російсько-української війни 4. Методи ведення гібридної війни росії проти України 5. Роль міжнародного фактора у врегулюванні російсько-української війни 	2 год
<p align="center">Тема 9. Міжнародний конфлікт у Сирії</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Історія та причини міжнародного протистояння у Сирії 2. Суб'єкти міжнародного протистояння у Сирії 3. Роль міжнародних безпекових організацій у врегулюванні сирійського конфлікту 	2 год
<p align="center">Тема 10. Конфліктогенний фактор сучасного світу</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Китайсько-тайванське протистояння: історія, причини, сучасні тенденції та перспективи розвитку. 2. Збройний конфлікт у Ємені: регіональні та глобальні тенденції 3. Специфіка збройного конфлікту у Лівії 4. Вірмено-азербайджанський конфлікт за Нагірний Карабах 	2 год
Всього	20 год

6. Завдання для самостійного опрацювання

Самостійна робота передбачає опрацювання лекційного матеріалу по кожній темі та навчальної літератури з переліку рекомендованої викладачем відповідно до структури освітнього компонента, підготовку презентацій на доповіді по окремим питанням, роботу із підготовки матеріалів щодо участі в дебатах, дискусіях, поточного опитування тощо.

IV. ПОЛІТИКА ОЦІНЮВАННЯ

Підсумкова оцінка за 100-бальною шкалою з освітнього компонента визначається шляхом накопичення балів при поточному опитуванні на практичних заняттях.

Поточне оцінювання з відповідних тем відбувається шляхом отримання балів за вміння аналізувати та систематизувати матеріал, проявляти нестандартні думки, оперування прикладами в процесі обговорення чи дискутування. Здобувач має виконати у повному обсязі усі види діяльності з освітнього компонента, бути присутніми на аудиторних заняттях.

Освітній процес регулюється *«Положенням про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки»* (<https://surl.li/kpyspj>).

Конфліктні ситуації вирішуються згідно *«Положення про порядок і процедури вирішення конфліктних ситуацій у Волинському національному університеті імені Лесі Українки»* (<https://surl.lu/fwumka>).

Засобом діагностики успішності здобувачів вищої освіти є залік.

Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);

- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;

- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;

- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації».

Порушенням академічної доброчесності вважається: академічний плагіат, фабрикація обман, списування. За порушення академічної доброчесності здобувачі освіти можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності: повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит тощо).

Вирішення спірних питань у галузі академічної доброчесності здійснюється на підставі *«Положення про систему запобігання та виявлення академічного плагіату у науково-дослідній діяльності здобувачів вищої освіти і*

науково-педагогічних працівників Волинського національного університету імені Лесі Українки» (<http://surl.li/pyqdch>).

Політика щодо дедлайнів та перескладання.

Шляхи відпрацювання пропущених занять: якщо здобувач з поважної причини пропустив практичне заняття, то він може здати матеріал під час проведення колоквиуму або у вигляді підготовки слайд-презентації (у межах 20 слайдів) за проблематикою пропущеної теми та її обов'язковий захист під час проведення тематичної розмови з викладачем відповідно до графіку консультацій.

Згідно «Положення про порядок реалізації права на академічну мобільність учасників освітнього процесу Волинського національного університету імені Лесі Українки» (<https://surl.li/lbgbtg>), власне право неформальну освіту, здобувач може відпрацювати пропуски, взявши участь у тренінгу, конференції, науковому семінарі тощо.

Перескладання заліку відбувається згідно затвердженого в деканаті розкладу.

V. ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ

Форма підсумкового контролю успішності навчання – залік.

На залік виносяться питання теоретичного та практичного рівнів. У випадку незадовільної підсумкової оцінки, або за бажання підвищити рейтинг, здобувач вищої освіти може не пізніше останнього заняття отримати бали, здавши теми на яких був відсутній.

Перескладання будь-яких видів робіт, передбачених силабусом ОК, з метою підвищення підсумкової модульної оцінки не дозволяється.

Здобувач вищої освіти складає залік у формі усних, письмових відповідей або складання тесту, на який виноситься *100 балів*.

Для складання освітнього компонента достроково, без заліку, потрібно набрати не менше 60 балів за 100-бальною шкалою протягом аудиторного або дистанційного навчання.

Здобувачі вищої освіти складають залік згідно розкладу заліково-екзаменаційної сесії, а у випадку нагальної потреби, зумовленої об'єктивними обставинами – достроково, написавши заяву на ім'я декана та представивши відповідні аргументи.

У випадку неявки здобувача на залік, з об'єктивних чи суб'єктивних причин, а також при отриманні незадовільної оцінки при складанні заліку, здобувач вищої освіти має право скласти підсумковий контроль повторно викладачу, або комісії, у яку входять представники кафедри та деканату. Якщо за ці три можливості залік не складено, здобувач виключається зі складу здобувачів вищої освіти ВНУ імені Лесі Українки.

В університетських положеннях є право на поновлення і проходження повторного проходження навчальної дисципліни.

VI. ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка
90 – 100	Зараховано
82 – 89	
75 - 81	
67 -74	
60 - 66	
1 – 59	Незараховано (необхідне перескладання)

Перелік питань до заліку:

1. Основні підходи до розуміння міжнародного конфлікту.
2. Особливості дефініювання міжнародних конфліктів.
3. Структура міжнародного конфлікту як цілісної системи суб'єктно-об'єктних зв'язків.
4. Типологічна структура міжнародних конфліктів.
5. Причини міжнародного конфлікту.
6. Міжнародна криза, конфлікти малої інтенсивності, тероризм, громадянська війна і революція: основні характеристики.
7. Стадії розвитку міжнародного конфлікту.
8. Конструктивні та деструктивні функції міжнародних конфліктів.
9. Загальна характеристика фаз міжнародного конфлікту.
10. Фази наростання міжнародної напруги.
11. Альтернативні варіанти розвитку міжнародної кризи.
12. Загальна характеристика війн та їх класифікація.
13. Поняття воєнного стану та стану війни у державі.
14. Економічна війна у сучасному світі: сутнісні характеристики.
15. Особливості інформаційних війн сучасності.
16. Сутність та структура феномену гібридної війни.
17. Історія виникнення гібридних війн.
18. Основні компоненти гібридних війн.
19. Методи та технології ведення гібридних війн.
20. Шляхи вирішення конфліктів.
21. Способи врегулювання міжнародних конфліктів.
22. Принципи врегулювання конфліктів.
23. Міжнародні механізми врегулювання міждержавних конфліктів.
24. Історичні характеристики російсько-українського протистояння.
25. Причини російсько-української війни.
26. Аналіз понять іредентизму, сепаратизму і сецесії в контексті російсько-української війни.
27. Методи ведення гібридної війни росії проти України.

28. Роль міжнародного фактора у врегулюванні російсько-української війни.
29. Історичні характеристики палестино-ізраїльського конфлікту.
30. Чинники палестино-ізраїльського конфлікту.
31. Цілі сторін палестино-ізраїльського конфлікту.
32. Ізраїльський статус основного союзника США поза НАТО.
33. Міжнародно-правові механізми врегулювання палестино-ізраїльського конфлікту.
34. Історія та причини міжнародного протистояння у Сирії.
35. Суб'єкти міжнародного протистояння у Сирії.
36. Роль міжнародних безпекових організацій у врегулюванні сирійського конфлікту.
37. Китайсько-тайванське протистояння: історія, причини, сучасні тенденції та перспективи розвитку.
38. Збройний конфлікт у Ємені: регіональні та глобальні тенденції.
39. Специфіка збройного конфлікту у Лівії.
40. Вірмено-азербайджанський конфлікт за Нагірний Карабах.

VII. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Арістова А. Поняття «релігійний конфлікт»: пошуки і дискусії. *Українське Релігієзнавство*. 2008. № 45. С. 5–10.
2. Багінський А. Заходи держави у постконфліктному суспільстві. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. *Політологія. Соціологія. Право: зб. наук. праць*. Київ, 2019. № 1 (41). С. 17–21.
3. Барабаш О. Стратегії поведінки в конфліктній ситуації. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 3. С. 208–212.
4. Бернадський Б. В. Міжнародні конфлікти: курс лекцій. Київ: Персонал, 2012. 366 с.
5. Бжезінський З. Велика шахівниця / пер. О. Фешовець. Київ: Фабула, 2018. 288 с. URL: <http://lib.rada.gov.ua/static/about/text/Shahivniz.html> (дата звернення 13.08.2024).
6. Бжезінський З. Вибір: світове панування чи світове лідерство. Київ: Вид. «Києво-Могилянська академія», 2006. 203 с.
7. Боднар В. Сучасні теорії конфлікту. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Політологія, Соціологія, Філософія*. 2010. Вип. 15. С. 220–224.
8. Брусиловська О., Бурдяк В., Зайцева М. Стратегічне партнерство в міжнародних відносинах. Монографія Київ: Вадекс, 2018. 542 с.
9. Валіулліна З. Військова теорія К. Клаузевіца в теоретичному дискурсі. *Ефективна економіка*. 2017. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5881> (дата звернення: 20.09.2025).

10. Васильчак С., Дева І. Шляхи управління конфліктами в кризовій ситуації. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2010. Вип. 20.15. С. 137–143.
11. Вегеш М. Геополітика в постатах і термінах: підручник для студентів і аспірантів спеціальності «Політологія» / М. Вегеш, М. Палінчак, В. Петрінко. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2020. 786 с.
12. Глобальна та національна безпека: підручник / за заг. ред. Г. П. Ситника, Ю. В. Ковбасюка. Київ: НАДУ, 2016. 781 с.
13. Дуткевич Т. Конфліктологія з основами психології управління: навч. посіб. Київ: Центр навч. літ., 2005. 256 с.
14. Захарченко А. Арабсько-ізраїльський конфлікт: проблема врегулювання на сучасному етапі: зб. статей / А. М. Захарченко. Одеса: Фенікс, 2009. 240 с.
15. Кіссінджер Г. Світовий порядок. Роздуми про характер націй в історичному контексті. Київ: Наш Формат, 2018. 320 с.
16. Конфліктологія: навч. посіб. / Л. М. Герасіна, М. П. Требін, В. Д. Воднік та ін. Харків: Право, 2012. 128 с.
17. Котигоренко В. Етнічні протиріччя і конфлікти в сучасній Україні: політологічний концепт. Київ: Світогляд, 2004. 722 с.
18. Ледерак Дж. Розбудова миру: стале примирення в розділених суспільствах. Пер. з англ. Д. Каратеєва та Л. Лозової. К.: Дух і літера, 2019. 256 с.
19. Ліпкін В. А. Національна безпека України Київ: КНЕУ, 2008. 552 с.
20. Основи громадянського суспільства та політичних знань: навч. посіб. / В. І. Бортніков, О. Б. Ярош, С. О. Байрак та ін.; за заг. ред. В. І. Бортнікова. Луцьк: Вежа-Друк, 2020. 456 с.
21. Основи громадянського суспільства та політичних знань: навчальний посібник; за заг. ред. В. І. Бортнікова. 2-ге вид., випр. та доп. Суми: Університетська книга. 2023. 646 с.
22. Особливості політичних конфліктів у сучасній Україні та світі: монографія / Г. П. Щедрова, І. А. Єремєєва, Д. В. Прошин, Р. М. Ключник, Н. М. Волвенко; за ред. Г. П. Щедрової. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2018. 148 с.
23. Петрінко В. Конфліктологія: курс лекцій, енциклопедія, програма, таблиці. Навчальний посібник. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2020. 360 с.
24. Сирота О. Технології успіху в політичних переговорах URL: http://www.pollawlife.com.ua/2013/11/blog-post_8687.html (дата звернення: 20.09.2025).
25. Трофименко А., Константинова Ю. Конфліктологія та теорія переговорів : навчальний посібник. Маріуполь: МДУ, 2020. 375 с.
26. Шамраєва В. М. Основні теоретичні підходи до дослідження еволюції концепту міжнародної безпеки. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія «Міжнародні економічні відносини»*. 2018. №8. С. 88–94.

27. Booth K. *Theory of World Security*. Cambridge University Press, 2007. 496 p.
28. Buzan B., Wæver O. *Regions and Powers: The Structure of International Security* / B. Buzan, O. Wæver Cambridge: Cambridge University Press, 2004 596 p.
29. Kazanský R. *The Theory of Conflicts*. Banská Bystrica: Matej Bel University, 2015. 186 p.

Додаткова література

1. Байрак С. Кризові тенденції сучасних глобалізаційних процесів. *Україна – Європейський Союз: формат розвитку відносин України та Європейського Союзу в контексті російсько-української війни, виборчих процесів та прав національних меншин*. Матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 04–05 жовтня 2024 року) / Ю. Остапець (голова редкол.); відповідальні за випуск: М. Зан, В. Гиря. Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2024. С. 65–67. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/83172> (дата звернення 08.12.2024).
2. Байрак С. Особливості міжнародної співпраці України зі Світовою організацією інтелектуальної власності. *VII Політологічні читання імені професора Богдана Яроша*: зб. наук. пр. / за заг. ред. В. І. Бортнікова, Я. Б. Яроша. Луцьк: Вежа-Друк, 2018. С. 9–15.
3. Байрак С. Основні механізми Організації Об'єднаних Націй у передбаченні, вирішенні та подоланні міжнародних конфліктів. *«Життєдіяльність людини в ситуації глобальних викликів сучасності»*. Луцьк, ЛНТУ, 2018. С. 27–29.
4. Байрак С. Проблема загроз і ризиків в умовах сучасних процесів глобалізації. *Політичні процеси сучасності: глобальний та регіональні виміри*. Збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної конференції (м. Івано-Франківськ, 25–26 квітня 2024 р.). Івано-Франківськ, 2024. С. 84–98. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/66573/1/%D0%A7%D0%B5%D1%80%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D1%8F%D0%BA%20%D0%9A.%D0%A2.%20%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8%20birnyk-materialiv-.pdf> (дата звернення 08.12.2024).
5. Від співпраці до примирення: посібник для лідерів громадянського суспільства / Під загальною редакцією Смірнова О.К. Автори-упорядники: Араджионі М.А., Брунова-Калісецька І.В., Гусєв А.І., Терещенко І.Г., Тищенко Ю.А. Київ: Видавництво ЧП «Золоті Ворота», 2015 р. 207 с.
6. Гуржій О., Лега А., Макаров В. Узагальнення досвіду проведення миротворчих операцій в другій половині ХХ ст. Київ: Ін-т історії України НАН України, 2004. 94 с.
7. Задорожна М. Вирішення конфліктів як основа демократизації суспільної свідомості та підвищення ефективності державного управління. *«Демократичне врядування»*. Науковий вісник. 2014. Вип. 14. URL:

http://www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnyk14/fail/zadorozhna.pdf (дата звернення: 24.10.2018).

8. Зовнішня та безпекова політика США: аналітичні дослідження: монографія / Макаренко Є. А., Рижков М. М., Погорська І. І., Піпченко Н. О. Київ: Центр вільної преси, 2016. 456 с.

9. Капітоненко М. Традиційні міждержавні та внутрішні конфлікти в постбіполярній системі міжнародних відносин. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. Вип. 36, част. 2. Київ: ІМВ, 2014. С. 37–43.

10. Коппель О. Пархомчук О. Міжнародні системи. Світова політика. Київ: ФАДА, ЛТД. 2015. 224 с.

11. Shuliak A., Makar V., Nikolaienko N., Kynytskyu M., Morenchuk A., Bairak S. Achieved Brexit and probable polexit: determinants, prospects and consequences for the EU stability. *Ad Alta*. 2023. N. 13. P. 127–132. URL: https://www.magnanimitas.cz/ADALTA/130132/papers/A_23.pdf (дата звернення 08.12.2024).